

ČÁST DRUHÁ

VÝKON ZNALECKÉ ČINNOSTI

HLAVA I

PODMÍNKY PRO VÝKON ZNALECKÉ ČINNOSTI

§ 5 Podmínky pro výkon znalecké činnosti znalce a slib znalce

- (1) Znalcem může být fyzická osoba, která
- a) je odborně způsobilá k výkonu znalecké činnosti v daném oboru a odvětví a případně specializaci, pro které má být zapsána,
 - b) je bezúhonná,
 - c) má odpovídající materiálně technické zázemí a přístrojové vybavení, které dává záruku řádného výkonu znalecké činnosti,
 - d) je plně svéprávná,
 - e) nebyla v posledních 3 letech před podáním žádosti o zápis potrestána pokutou ve výši nejméně 100 000 Kč za přestupek podle § 39 odst. 1 písm. a) až c), e) až l), pokutou ve výši nejméně 100 000 Kč za přestupek podle § 40 odst. 1 písm. a) až g), ani pokutou ve výši nejméně 100 000 Kč za přestupek podle § 41 odst. 1 písm. a) až d), nebo které v posledních 5 letech před podáním žádosti o zápis nebylo zrušeno oprávnění vykonávat znaleckou činnost podle § 14 odst. 1 písm. e),
 - f) není na základě pravomocného rozhodnutí soudu v úpadku,
 - g) má kontaktní adresu na území České republiky v případě, že nemá sídlo nebo místo trvalého pobytu nebo místo pobytu podle druhu pobytu cizince na území České republiky, a
 - h) po splnění podmínek uvedených pod písmeny a) až g) složila bez výhrady do rukou ministra spravedlnosti slib podle odstavce 2.

(2) Slib znalce zní: „Slibuji, že při své znalecké činnosti budu dodržovat právní předpisy, že znaleckou činnost budu vykonávat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, nezávisle a nestranně, že budu plně využívat všech svých znalostí a dbát o jejich rozvoj a že zachovám mlčenlivost o skutečnostech, o nichž jsem se při výkonu znalecké činnosti dozvěděl.“

I. Obecně

Znalecký zákon taxativně stanovuje fyzické osobě prokázat splnění devíti podmínek, aby mohla vykonávat znaleckou činnost. Po kumulativním splnění těchto podmínek vzniká fyzické osobě právní nárok (nejedná se jako u předcházející právní úpravy o správní uvážení krajského soudu) vykonávat znaleckou činnost a ministerstvo ji musí zapsat do seznamu znalců. Ministerstvo nemá moderační oprávnění některou z podmínek prominout (s výjimkou § 8 odst. 5). Podle § 12 lze do seznamu znalců taktéž zapsat fyzickou osobu, která získala v členském státě Evropské unie, ve smluvním státě Dohody o Evropském hospodářském prostoru (tzn. Islandu, Norsku a Lichtenštejnsku) či Švýcarsku obdobné znalecké oprávnění nebo která složí rozdílovou zkoušku podle § 35 vyhl. o výkonu znal. činnosti. Znalec, který získal znalecké oprávnění podle předchozího znaleckého zákona, bude zapsán v seznamu znalců do 31. 12. 2025. Žádost o zápis do seznamu znalců se podává na předepsaném formuláři.

II. Odborná způsobilost znalce

K výkonu znalecké činnosti musí být fyzická osoba odborně způsobilá v daném oboru a odvětví a příp. specializaci (žádné závazné specializace však nebyly stanoveny). Ustanovení § 8 pak detailně upravuje podmínky způsobilosti, a to že daná osoba získala

- a) odpovídající vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu (pokud existuje nebo nejvyšší možné dosažitelné vzdělání),
- b) pět let odborné praxe v oboru,
- c) jiné osvědčení o odborné způsobilosti či specializační studium (podle Přílohy č. 2 vyhl. o znaleckých odvětvích),
- d) osvědčení o odborné způsobilosti vydané příslušnou komorou [podle Přílohy č. 2 vyhl. o znaleckých odvětvích se týká pouze autorizace podle zákona č. 360/1992 Sb., o výkonu povolání autorizovaných architektů a o výkonu povolání autorizovaných inženýrů a techniků činných ve výstavbě (autORIZAČNÍ ZÁKON)], a
- e) složila vstupní zkoušku, která se podle § 10 skládá z obecné a zvláštní části. Odbornou způsobilost je nutné prokázat ve všech oborech a odvětvích zvlášť.

III. Trestní bezúhonnost znalce

Bezúhonnost obecně u fyzické osoby znamená, že nebyla v minulosti odsouzena za trestný čin, příp. označuje, že celkově vede řádný život, nepáchá přestupky, plní své zákonné povinnosti apod. Podle § 9 pak konkrétně v případě znalce podmínkou bezúhonnosti je, že osoba nebyla pravomocně odsouzena za úmyslný trestný čin nebo trestný čin spáchaný z nedbalosti v souvislosti s výkonem znalecké nebo podnikatelské činnosti. Protože § 9 odst. 2 vyžaduje doložení bezúhonnosti výpisem z evidence Rejstříku trestů (nikoliv opisem), tak je možné přihlédnout k zahlazení odsouzení, které je upraveno v § 105 tr. zák.

IV. Materiálně-technické zázemí a přístrojové vybavení znalce

Ve znaleckém zákoně není žádné zmocňovací ustanovení pro vydání prováděcí vyhlášky. Bude vždy záležet na konkrétním oboru a odvětví, jaké zázemí a vybavení je bezpodmínečně nutné pro řádný výkon znalecké činnosti. Např. znalci v oboru ekonomika, odvětví oceňování obchodních závodů bude stačit pouze počítač s kancelářským balíčkem Microsoft Office a přístupem na internet; znalec v oboru zdravotnictví, odvětví patologie vedle počítače bude potřebovat i plně vybavenou pitevnu. Znalec bude muset doložit existenci požadovaného potřebného zázemí a vybavení příslušnými dokumenty, vč. např. uzavřených nájemních smluv. Zázemí a vybavení znalce musí bezpodmínečně zajišťovat řádný výkon znalecké činnosti. Aby existoval ujednocený výklad k dané věci, je vhodné, aby ministerstvo (např. za pomoci poradního sboru pro znalecké otázky zřízeného podle § 38) vydalo alespoň vnitřní předpis pro posuzování materiálně-technického zázemí a přístrojového vybavení znalce.

V. Svěprávnost

Podle § 15 odst. 2 obč. zák. obecně svěprávnost je způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem (právně jednat). Přičemž dle § 30 odst. 1 obč. zák. se plně svěprávným stává člověk zletilostí, která se nabývá dovršením osmnáctého roku věku (nabytí plné svěprávnosti před dovršením zletilosti nepřipadá u znalce v úvahu). Znalcem se přitom může stát pouze fyzická osoba, která dle § 8 odst. 1 písm. a) znaleckého zákona získala vysokoškolské vzdělání nebo nejvyšší možné dosažitelné vzdělání v daném oboru a odvětví a která získala pět let aktivní praxe v oboru

a odvětví. Pro výkon znalecké činnosti není možné, aby znalec byl omezen na své svéprávnosti podle § 55 až 65 obč. zák.

VI. Přestupková bezúhonnost

Přestupková bezúhonnost znalce je limitována pokutou 100 000 Kč a lhůtou tří let před podáním žádosti o zápis do seznamu znalců (bez možnosti zahlázení) a také zrušením znaleckého oprávnění v posledních pěti letech, a to bez ohledu na obor a odvětví. Znalecký zákon opomíjí přestupkovou bezúhonnost znalce podle předchozího zákona, takže se podle něj neposuzuje a začíná běžet až od 1. 1. 2021.

VII. Neexistence úpadku

V úpadku je podle § 3 insolvenčního zákona dlužník, který kumulativně splňuje podmínky, že má a) více věřitelů, b) peněžitě závazky po dobu delší 30 dnů po lhůtě splatnosti a c) tyto závazky není schopen plnit, tzn. že je v platební neschopnosti. Přičemž se má za to, že dlužník není schopen plnit své peněžitě závazky, jestliže a) zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků nebo b) je neplní po dobu delší tří měsíců po lhůtě splatnosti nebo c) není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči dlužníku výkonem rozhodnutí nebo exekucí nebo d) nesplnil povinnost předložit seznam majetku, seznam závazků a seznam zaměstnanců, kterou mu uložil insolvenční soud. Dlužník, který je právnickou osobou nebo fyzickou osobou podnikatelem, je v úpadku i tehdy, je-li předlužen. O předlužení jde, má-li dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku. Soud musí o úpadku nejdříve pravomocně rozhodnout podle § 136 insolvenčního zákona, aby bylo možné konstatovat nesplnění podmínky pro výkon znalecké činnosti znalce. Zahájení a průběh insolvenčního řízení se zapisuje do insolvenčního rejstříku, který vede příslušný rejstříkový soud. Dá se předpokládat, že ministerstvo poté, co zjistí zahájení insolvenčního řízení u žadatele o zápis do seznamu znalců, do doby skončení tohoto insolvenčního řízení své řízení přeruší.

VIII. Kontaktní adresa znalce

Je nutné znát kontaktní adresu znalce, pokud nemá sídlo nebo místo trvalého pobytu nebo místo pobytu podle druhu pobytu cizince na našem území.

Znaleckou činnost mohou totiž vykonávat i cizinci, kteří splní podmínky pro zápis do seznamu znalců podle § 12 nebo pro jednorázové ustanovení k podání znaleckého posudku dle § 26 (v tomto případě se však nejedná podle zákona o znalce, tudíž se na něj nevztahuje povinnost zřídit si kontaktní adresu, a proto si s ním státní orgán musí sjednat způsob komunikace individuálně). Z důvodu přebírání pošty se tedy ukládá znalci povinnost mít v České republice alespoň kontaktní adresu. Kontaktní adresa musí být známa i pro účely výplaty náhrad dle § 32 odst. 6. Jelikož podle zákona č. 255/2019 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech a zákona o soudních tlumočnících a soudních překladatelích, musí mít každý znalec zřízení profesní datovou schránku, tak jeho bezkontaktnost je nyní již vyloučena a dané ustanovení zákona je tedy obsoletní, protože prostřednictvím datové schránky lze vždy sjednat případné vyzvednutí písemností v požadovaném místě, např. v sídle daného státního orgánu.

IX. Složení slibu znalce

Slib se skládá jako bezvýhradní, a to pronesením slova „slibuji“ a podáním ruky (dextiózou) ministru spravedlnosti. Znalecký slib skládá pouze fyzická osoba jako znalec nebo podle § 26 odst. 3 jako osoba vykonávající jednorázově znaleckou činnost. Znalecká kancelář ani znalecký ústav coby právnické osoby slib znalce neskládají, protože svou znaleckou činnost zajišťují pomocí znalců. V případě, kdy je činnost znaleckého ústavu zajišťována podle § 7 odst. 1 písm. c) pouze prostřednictvím osob zapojených do vědeckovýzkumné činnosti (vědeckovýzkumnými pracovníky) v daném oboru a odvětví, pak by *per analogiam* i tyto osoby měly složit slib znalce, protože dle § 28 odst. 4 tyto osoby podepisují znalecký posudek podobně jako znalci jednající za znaleckou kancelář nebo znalecký ústav. Tento slib by měl být však pouze slibem odpovědného zástupce právnické osoby, protože tito zástupci nejsou podle zákona zapsanými znalci. Odpovědní vědeckovýzkumní pracovníci by měli být proto i odděleně evidováni ministerstvem, protože se na tyto osoby kromě jejich práce v oboru a odvětví a závazku plynoucího ze složeného slibu nevztahují žádné další podmínky.

X. Slib znalce

Slib znalce obsahuje závazek: a) dodržování právních předpisů, b) vykonávání činnosti podle nejlepšího vědomí a svědomí, c) nezávislosti a nestrannosti,

d) plného využívání znalostí a dbání o jejich rozvoj a e) mlčenlivosti. Při porušení uvedených závazků hrozí znalci sankce.

Znalec musí dodržovat právní předpisy, které se vztahují ke znalecké činnosti, tedy zejména znalecký zákon, vč. prováděcích vyhlášek, kterými jsou vyhláška č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti, vyhláška č. 504/2020 Sb., o znalečném, vyhláška č. 505/2020 Sb., kterou se stanoví seznam znaleckých odvětví jednotlivých znaleckých oborů, jiná osvědčení o odborné způsobilosti, osvědčení vydaná profesními komorami a specializační studia pro obory a odvětví, a vyhláška č. 508/2020 Sb., o odměně a náhradě hotových výdajů konzultanta přibraného pro účely trestního řízení. Dále se znalecké činnosti taktéž týká § 127 o. s. ř. (znalecký posudek) a 127a o. s. ř. (posudek předložený účastníkem řízení), § 2950 obč. zák. (škoda způsobená informací nebo radou), § 110a tr. řádu (posudek předložený stranou), § 346 tr. zák. (nepravdivý znalecký posudek), § 14 spr. řádu (vyloučení z řízení) a § 56 spr. řádu (důkaz znaleckým posudkem) a zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), vč. prováděcí vyhlášky č. 441/2013 Sb., k provedení zákona o oceňování majetku (oceňovací vyhláška).

Vykonávání činnosti podle nejlepšího vědomí a svědomí je ustáleným slovním spojením. Vědomí zahrnuje souhrn duševních činností (např. myšlení, cítění, paměť, vnímání, pozornost, vyjadřování). Svědomí je pak schopnost uvažovat o sobě samém (sebereflexe) a zahrnuje objektivitu, nestrannost, zavinění a odpovědnost. Znalecký posudek musí být proto vypracován v co nejlepší kvalitě.

Pro stanovení nezávislosti znalce obecně lze analogicky vycházet z definice pro oblast oceňování, která je zmíněna v Evropských oceňovacích standardech (EVS) účinných od r. 2021 a vypracovaných respektovanou organizací TEGOVA: „*Objevují se různé okolnosti, za kterých je kvůli vztahu ke klientovi nebo k jiné straně nutné, aby znalec byl vnímán nejen jako způsobilý jednat, ale také jako nezávislý a bez jakýchkoliv neuvedených potenciálních střetů zájmů, které existují nebo jsou možné a které lze předvídat v okamžiku, ve kterém byly přijaty pokyny. Jakékoli spojení, jiný potenciální střet zájmů nebo jiné ohrožení znalcovy nezávislosti a objektivity by měly být písemně sděleny klientovi a zaznamenány ve znaleckém posudku.*“ Jedním z důvodů, kdy lze zcela důvodně pochybovat o nezávislosti znalce, je i existence pracovního poměru k zaměstnavateli coby účastníkovi řízení. Je totiž zřejmé, že se v takovém případě jedná o vztah ekonomické závislosti, jednak nelze vyloučit ani možnost, že přístup znalce při vypracování znaleckého posudku mohou (vědomě či

nevědomě) ovlivnit pocity kolegiality a loajality či obavy před nepříznivými pracovní-společenskými dopady (blíže srov. výklad k § 18 a § 1).

Nestrannost je opozitum slova podjatost. Podjatost definuje znalecký zákon v § 18 odst. 1, který říká, že nepodjatým (nestranným) je ten, o kterém nelze mít důvodnou pochybnost pro jeho poměr k věci (věcné důvody), k účastníkovi řízení nebo jeho zástupci, zadavateli nebo orgánu veřejné moci (osobní důvody). Věcné důvody lze charakterizovat jako možný zájem znalce o výsledek řízení (např. znalec chce koupit jím oceněnou nemovitost, tak její hodnotu stanoví co nejnižší). Osobní důvody pak spočívají ve vztahu k osobě blízké či osobě v přátelském vztahu. Může se také jednat o vztah s právním zástupcem účastníka řízení. Osobu blízkou definuje § 22 odst. 1 obč. zák. (blíže srov. výklad k § 18 a § 1).

Plné využívání znalostí znamená komplexní použití odbornosti znalce, vč. schopnosti obhájení si svých závěrů. Pokud máme všechny relevantní informace, pokud můžeme vyjít z daného systému preferencí a pokud vládneme kompletní znalostí dostupných prostředků, zbývá už čistě logický problém. Podmínky, které řešení tohoto problému musí splňovat, lze formulovat tak, že mezní míry substituce mezi dvěma statky nebo faktory musí být stejné při všech jejich různých použitích. Lidská znalost odpovídá objektivním faktům situace.

Dbání o rozvoj znalostí znamená, že znalec je povinen pečovat o své stálé sebevzdělávání, které v sobě zahrnuje nejen udržení si stávajících vědomostí, ale i sledování a osvojování si nových trendů ve svém oboru. Znalec by měl proto průběžně navštěvovat odborné kurzy a číst odbornou literaturu. Konkrétní povinnost však zákon ani prováděcí vyhlášky nezmiňují. Sebevzdělávání je však otázkou osobní prestiže a profesionality každého znalce.

Povinnost mlčenlivosti vyplývá přímo ze zákona a týká se nejen znalce, ale i konzultanta či další osoby podílející se na znalecké činnosti. Ustanovení § 20 odst. 1 konstatuje, že znalec je povinen zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o kterých se dozvěděl v souvislosti s výkonem své znalecké činnosti, a to i po jejím skončení. Podle § 124 tr. zák. se za státem uloženou nebo uznávanou povinností mlčenlivosti považuje mlčenlivost, která je uložena nebo uznána jiným právním předpisem. Takovýmto předpisem je právě znalecký zákon. Mlčenlivosti může znalec, konzultanta a další osoby podílející se na znalecké činnosti zprostit jen zadavatel. Zproštění povinnosti mlčenlivosti je taktéž možné podle § 78 odst. 1 tr. řádu, kdy pro účely trestního řízení je oprávněn vyzvat k předložení znaleckého posudku předseda senátu, v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán. Mlčenlivost se nevztahuje k orgánu státní

moci při řízení, kde má být znalecký posudek použit (k tomu bližze srov. výklad k § 20).

§ 6 Podmínky pro výkon znalecké činnosti znalecké kanceláře

(1) Znaleckou kanceláří může být obchodní korporace, která

- a) bude vykonávat znaleckou činnost prostřednictvím alespoň 2 znalců oprávněných k výkonu znalecké činnosti ve stejném oboru a odvětví a případně specializaci, pro které si podala žádost o zápis do seznamu znalců,
- b) má vypracována pravidla pracovních postupů zajišťujících řádný výkon znalecké činnosti,
- c) má odpovídající materiálně technické zázemí, přístrojové vybavení a personální zázemí, které dává záruku řádného výkonu znalecké činnosti,
- d) je bezúhonná,
- e) není na základě pravomocného rozhodnutí soudu v úpadku,
- f) má kontaktní adresu na území České republiky v případě, že nemá sídlo v České republice, a
- g) nebyla v posledních 3 letech před podáním žádosti o zápis potrestána pokoutou ve výši nejméně 100 000 Kč za přestupek podle § 39 odst. 1 písm. a) až c), e) až l), pokoutou ve výši nejméně 100 000 Kč za přestupek podle § 40 odst. 1 písm. a) až g), ani pokoutou ve výši nejméně 100 000 Kč za přestupek podle § 41 odst. 1 písm. a) až d), nebo které v posledních 5 letech před podáním žádosti o zápis nebylo zrušeno oprávnění vykonávat znaleckou činnost podle § 14 odst. 1 písm. e).

(2) Znalec může být zaměstnancem, společníkem nebo členem pouze jedné znalecké kanceláře; takový znalec není oprávněn vykonávat současně znaleckou činnost samostatně.

I. Obecně

Právní formou znalecké kanceláře může být pouze obchodní korporace. Obecně korporace je právnickou osobou společenství osob (§ 210 obč. zák.). Obchodními korporacemi jsou pak obchodní společnosti a družstva (§ 1 odst. 1 z. o. k.).